

Öğretmenlerin Program Okuryazarlığı Yeterliliğinin Okul İklimine Etkisinde Program Liderliği Algısının Aracı Etkisi¹

The Mediating Effect of Perceived Curriculum Leadership on the Impact of Teachers' Curriculum Literacy Competency on School Climate

Sayfa | 1365

Müge AYDIN SESLİ , Yüksek Lisans Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi & MEB, muge331@gmail.com

Tuba AKPOLAT , Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, tuba.sagir.akpolat@msgsu.edu.tr

Geliş tarihi - Received: 9 Mayıs 2024
Kabul tarihi - Accepted: 19 Temmuz 2024
Yayın tarihi - Published: 28 Ağustos 2024

¹ Çalışma, Müge Aydın Sesli'nin Doç. Dr. Tuba Akpolat danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Aydın Sesli, M. & Akpolat, T. (2024). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algısının aracı etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2)*, 1365-1384.

DOI. 10.51460/baebd.1481313

Öz. Bu araştırmanın amacı, program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde algılanan program liderliği düzeyinin aracı etkisinin olup olmadığının incelenmesidir. Belirtilen amaç doğrultusunda, çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim döneminde İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan 525 ortaöğretim kurumunda görev yapan 25.469 öğretmen oluşturmaktadır. Evreni temsil eden örneklem, tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini meslek lisesinde çalışan 197, genel lisede çalışan 181 olmak üzere 395 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Okul Müdürlerinin Eğitim Programı Liderliği Ölçeği, Öğretim Programı Okuryazarlığı Ölçeği ve Okul İklimi Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma verileri SPSS24 ve AMOS24 istatistik programları ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin program okuryazarlık algı düzeyleri yüksek, program liderliği ve okul iklimi algılarının ise orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeyinin okul iklimine doğrudan pozitif yönde anlamlı etkisi olduğu ve öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin okul iklimine etkisinde eğitim programı liderliği algılarının kısmi aracı etkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Program okuryazarlığı, Program liderliği, Okul iklimi, Öğretmen.

Abstract. The aim of this study is to examine whether the perceived level of program leadership has a mediating effect on the impact of program literacy competency on school climate. For the specified purpose, the study was designed using the correlational survey model, one of the quantitative research methods. The population of the study consists of 25,469 teachers working in 525 secondary education institutions on the European side of Istanbul in the 2022-2023 academic year. The sample representing the population was determined by stratified sampling method. The sample of the study consists of 395 teachers, with 197 working in vocational high schools and 181 working in general high schools. The data of the study were collected using the School Principals' Curriculum Leadership Scale, Curriculum Literacy Scale, and School Climate Scale. The research data were analyzed using SPSS24 and AMOS24 statistical programs. As a result of the research, it was concluded that teachers' perceived levels of program literacy were high, while their perceptions of program leadership and school climate were at a moderate level. Additionally, it was found that teachers' program literacy levels had a direct positive and significant effect on school climate, and that perceptions of curriculum leadership partially mediated the effect of teachers' program literacy levels on school climate.

Keywords: Curriculum literacy, Curriculum leadership, School climate, Teacher.

Extended Abstract

Introduction. Accurately interpreting educational programs is key to success in education. The internalization and implementation of these programs by teachers are crucial. Therefore, teachers' curriculum literacy competencies are essential. Curriculum literacy is critical for understanding educational programs, adopting a critical perspective, and acquiring the necessary skills for success (Keskin, 2020). Teachers with strong curriculum literacy better meet student needs and contribute to quality education by fostering a positive school climate (Bolat, 2021). This school climate, which varies among schools, is defined as the distinctive characteristics that affect member behavior (Aydın, 2007). Research shows that teachers' curriculum literacy levels positively correlate with curriculum leadership traits in administrators (Demiral, 2009). Effective curriculum leaders define the school's mission, manage program implementation, and create a positive climate (Hallinger & Murphy, 1985). Thus, teachers who perceive their leaders as effective are better positioned to implement programs aligned with student needs and school goals (Gülbahar, 2014). While past research on curriculum literacy has focused on proficiency levels and educator perceptions (Aslan, 2019; Çetinkaya & Tabak, 2019; Erdem & Eğmir, 2018), there is a need for further investigation into how curriculum literacy affects educational program implementation (Kahramanoğlu, 2019; Saral, 2019). This study explores the relationship between curriculum literacy, leadership, and school climate, providing practical recommendations for fostering positive school climates.

Method. In this study, the correlational survey model, a quantitative research method, was adopted. Correlational survey models aim to determine the relationships between various variables and the nature of these relationships (Karasar, 2020). The sample of the study consists of 395 teachers selected by the stratified sampling method. The data were collected using the School Principals' Educational Program Leadership Scale, the Perceived Curriculum Literacy Scale, and the School Climate Scale. Structural equation modeling was chosen as the analysis technique for this study.

Results. The study found that the perception of curriculum leadership mediated the effect of teachers' curriculum literacy proficiency on school climate. This result indicates that teachers' curriculum literacy proficiency fosters a positive perception of school climate by enhancing their ability to assess and effectively utilize the leadership skills of school administrators.

Discussion and Conclusion. The results of the study indicate that teachers' curriculum literacy levels significantly impact their perception of curriculum leadership and school climate. Existing studies in the literature reveal that program leadership competencies, which are among the factors that improve school success, are closely related to curriculum literacy competencies (Balyer & Gündüz, 2013; Başaran, 1994; Bozkurt & Aslanargun, 2015; Gülbahar, 2014; Serin & Buluç, 2012; Tatlılıoğlu & Okyay, 2012). Findings from these studies support the results of this research and suggest that teachers' perceptions of program leadership increase with literacy competencies, positively affecting school climate.

Giriş

Eğitim programlarının başarısı, programların ne kadar iyi anlaşılıp yorumlandığına bağlıdır. Eğitim programlarının felsefi, tarihi, psikolojik ve toplumsal temellere uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir (Demirel, 2020). Ayrıca, programları uygulayan öğretmenlerin bu temelleri içselleştirerek uygulamaları da başarının önemli unsurlarındandır (Ornstein ve Hunkins, 2009). Resmi programı içselleştirerek uygulanan programa dönüştürebilme yeterliği, program okuryazarlığı kavramını gündeme getirmektedir. Program okuryazarlığı, öğretmenlerin mevcut programı olduğu gibi uygulamak yerine, duruma göre yorumlayarak planlama yapmasıdır (Nsibande ve Modiba, 2012). Kahraman (2020) program okuryazarlığını, programın hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme kısımlarını anlama ve bu bileşenler üzerinde şartlara uygun değişiklikler yapabilme bilgi ve becerisi olarak tanımlar. Genel olarak, program okuryazarlığı, eğitim programının felsefi, tarihi, kültürel ve sosyolojik temellerini anlama, öğrenci özelliklerine göre programı zenginleştirme ve günümüz şartlarına göre yorumlayabilme becerilerini içerir (Bolat, 2021). Öğretmenlerin program okuryazarlık düzeyleri arttıkça, programın etkili bir biçimde uygulanma düzeyinin de paralel bir gelişim gösterdiği ifade edilebilir (Wang, Cheng ve Laurenson, 2009). Etkili bir şekilde uygulanan program, öğrencilerin akademik başarılarını artırabilir, öğrenme süreçlerini iyileştirebilir ve genel olarak eğitim kalitesini yükseltebilir. Bu da öğrenci ihtiyaçlarına uygun, esnek ve güncel gelişmeleri içeren bir öğrenme ortamı oluşturulmasına katkı sağlar (Demirel, 2020; Ornstein ve Hunkins, 2009). Bu durum olumlu okul ikliminin oluşmasını ve sürdürülmesini destekler.

Programı içselleştirmiş ve okuryazarlık yeterliliğiyle uygulayabilen öğretmenlerin olduğu okullarda olumlu bir atmosfer hissedilmektedir (Bolat, 2021). Okuldan okula değişen bu atmosfer durumu alanyazında tam bir tanımı olmasa da okul iklimi olarak nitelendirilmektedir (Aydın, 2007). Hoy ve Miskel (1986; 210) okul iklimini "bir okulu diğerinden ayıran ve her okulun üyelerinin davranışlarını etkileyen içsel özellikler seti" olarak tanımlamaktadır. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal çıktılarının da okul ikliminden etkilendiği söylenmektedir (Anderson, 1982; Bektaş ve Nalçacı, 2013). Bu bağlamda öğretmenlerin, program okuryazarı olmasının okul iklimine etkisi olacağı söylenebilir. Arslan (2019) çalışmasında program okuryazarlığı özellikleri gösteren öğretmenlerin bulunduğu okullarda olumlu okul ikliminin görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin program okuryazarlığı becerilerini ortaya koyarak okul iklimine olumlu katkı sağlamaları, onların ihtiyaçlarını karşılayan ve destekleyici liderlik sergileyen okul yöneticilerinin varlığıyla daha etkili hale gelecektir.

Program liderliği, eğitim programlarının tasarımı, geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde aktif rol oynayan bir liderlik yaklaşımıdır. Bu liderlik yaklaşımı, eğitim programlarının amaçlarına ulaşmasını sağlamak için gerekli stratejik planlamaları yapar ve uygulamaların etkinliğini izler (Akbaş, Duman ve Keskin, 2021). Program liderleri, öğretmenlere rehberlik eder, onların mesleki gelişmelerini destekler ve eğitim programlarının öğrenci ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesine katkıda bulunur (Bayırlı ve Balcı, 2021). Öğretmenlerin okul yöneticilerine ilişkin program liderliği algılarının, inovatif düşünme eğilimleri üzerinde etkili olduğu söylenmektedir (Taşkıran, Yazıcı ve Bingöl, 2024). Bu durum, program lideri olarak okul yöneticilerinin öğretim ortamı ve sürecine ilişkin liderliğinin, öğretmenlerin eğitim ortamında daha yenilikçi ve yaratıcı yaklaşımlar geliştirebildiklerine işaret etmektedir. Dolayısıyla, okul yöneticilerini program lideri olarak algılayan öğretmenler, öğrenci ihtiyaçlarına yönelik program planlamak, sınıf-konu düzeylerine göre Aydın Sesli, M. & Akpolat, T. (2024). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algısının aracı etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 1365-1384.*
DOI. 10.51460/baebd.1481313

programları belirlemek ve okul hedeflerine ulaşmak için programları güncellemek gibi okuryazarlık özelliklerini daha kolay edinip uygulayabilmektedirler (Gülbahar, 2014). Diğer yandan programları daha iyi anlayan ve uygulayan öğretmenler, okul yöneticilerinin liderliklerini daha fazla takdir edecektir.

Alanyazın incelendiğinde program okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı yeterliliği düzeyleri (Aslan, 2019; Çetinkaya ve Tabak, 2019; Erdem ve Eğmir, 2018; Gömleksiz ve Erdem, 2018; Süral ve Dedeşali, 2018) ve öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlığı yeterliliği düzeylerinin ve bu konuya yönelik algılarının araştırıldığı görülmektedir (Aslan ve Gürlen, 2019; Kuloglu ve Tutuş, 2022; Sarıca, 2021; Süğümlü, 2022). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterli düzeylerinin programların uygulanması üzerindeki etkisinin araştırıldığı çeşitli çalışmaların da olduğu görülmektedir (Kahramanoğlu, 2019; Saral, 2019). Program okuryazarlığı, öğretmenlerin öğrenme hedeflerini, öğretim programı ve öğrencilerin öğrenme ilerlemesini takip etme becerisidir (Sarıca, 2021). Bu beceriye sahip öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenme hedeflerine uygun olarak öğrenme süreçlerini planlamak ve programları uygun şekilde uyarlamak için daha donanımlı oldukları; öğrencilerin öğrenme ilerlemesini daha etkili bir şekilde izleyebildikleri ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin tutarlılığını sağlayabildikleri söylenebilir (Beyer ve Davis, 2009). Dolayısıyla öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin yüksek olduğu okullarda, öğrencilerin akademik başarılarının, okula bağlılıklarının, derse katılım oranlarının artış gösterdiği ve kendi aralarında kaynaşmayı sağlamış oldukları gözlemlenmektedir (Roberts ve Heroman, 1993). Bu durum öğretmenlerin program okuryazarı olmasının okul iklimi üzerinde etkisi olabileceğini göstermektedir.

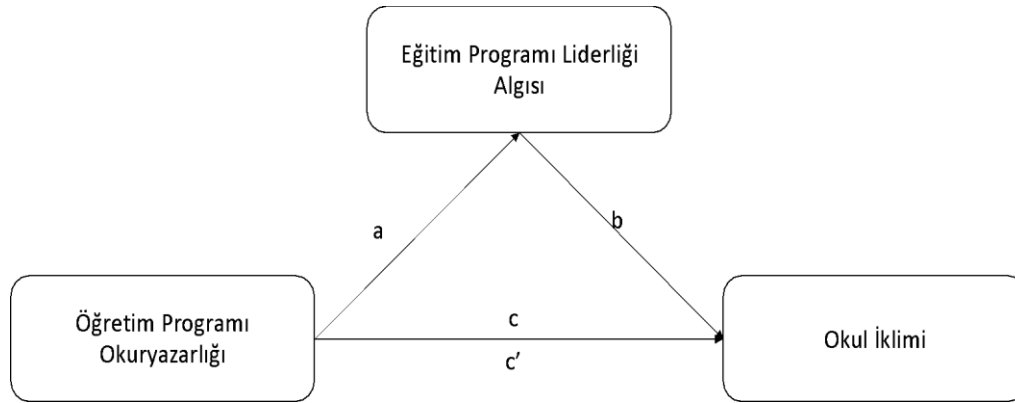
Öğretmenlerin program okuryazarı olmasının okul yöneticilerinin program liderliğine ilişkin algıları üzerinde de etkili olabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin program okuryazarlığı ile program liderliği arasında olumlu bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Bolat ve Baş, 2023). Bu durum, program okuryazarı olan öğretmenlerin program liderliğine ilişkin gelişmiş algı ve anlayışlarının olduğunu ve okul yöneticilerinin program liderliğine ilişkin uygulamalarını algılama ve takdir etme eğiliminde olabileceklerini göstermektedir. Bu nedenle, öğretmenlerin program okuryazarı olmalarının, algıladıkları okul yöneticilerinin program liderliğinin bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir. Ross ve Cozzens (2016), öğretmenlerin okul yöneticilerini örgütsel liderlik ile program ve öğretim yeterliğini yüksek olarak algıladıklarında okul iklimini de olumlu algıladıklarını ifade etmektedir. Bellibaş ve Liu (2018) ile Ayık ve Şayir (2014) de benzer şekilde, öğretmenlerin algıladıkları öğretimsel liderlik uygulamalarının okul ikliminin olumlu yordayıcısı olduğunu belirtmektedirler. Öğretimsel liderlik, eğitim programı ve öğretim sürecinin yönetilmesini de içeren öğretim ve öğrenme süreçlerini iyileştirmek amacıyla okul yöneticilerinin sergilediği davranış ve stratejileri ifade etmektedir (Şişman, 2012). Bu bakımdan, program liderliğini içinde barındıran bir liderlik türü söylenebilir. Dolayısıyla öğretmenlerin okul yöneticilerini program lideri olarak algılamalarının olumlu okul ikliminin yordayıcısı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte öğretmenler okul yöneticilerini öğretim sürecini kolaylaştıran program lideri olarak algıladıklarında, program okuryazarlık yeterliklerini ortaya koyarak olumlu okul iklimi oluşmasına katkı verebilirler. Bu bağlamda çalışmada, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliklerinin okul iklimine etkisinde okul yöneticilerini program lideri olarak algılamalarının aracılık edip etmediği incelenmektedir. Bu bağlamda araştırma soruları aşağıdaki gibidir.

- Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliği, program liderliği algısı ve okul iklimi algısı düzeyleri nedir?
- Öğretmenlerin program okuryazarlığı, okul iklimi ve program liderliği algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliği okul iklimi algısını yordar mı?
- Öğretmenlerin program okuryazarlığı program liderliği algısını yordar mı?
- Öğretmenlerin program liderliği algısı okul iklimini yordar mı?
- Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algıları aracılık eder mi?

Yöntem

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli benimsenmiştir. İlişkisel tarama modelleri, çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin niteliğini belirlemeyi amaçlar (Karasar, 2020). Bu model, değişkenler arasındaki ilişkilerin varlığını ve bu ilişkilerin derecesini analiz etmek için kullanılmaktadır. Çalışmada, öğretmen program okuryazarlığı ile okul iklimi arasındaki ilişki ve bu ilişkinin eğitim programı liderliği algısı aracılığıyla nasıl etkilendiği incelenmektedir. Bu kapsamda, öğretmenlerin program okuryazarlık düzeyleri, okul iklimi ve eğitim programı liderliği algıları arasındaki bağlantılar incelenerek, bu değişkenler arasındaki ilişkilerin niteliği ve derecesi analiz edilecektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda test edilecek model Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Test edilecek model

Araştırma için Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 13.11.2022 tarih ve 84863 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

Evren ve örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2022-2023 öğretim yılı döneminde İstanbul ilinde Avrupa yakasında bulunan ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. İstanbul ili Avrupa yakasında ortaöğretim düzeyinde sekiz farklı okul türü bulunmaktadır. Bu okul türleri, Avrupa yakasındaki okul sayıları ve çalışan öğretmen sayılarıyla birlikte Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Araştırma evreni

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı
Sosyal Bilimler Lisesi	2	81
Spor Lisesi	2	55
Güzel Sanatlar Lisesi	7	142
Fen Lisesi	7	203
Anadolu Lisesi	182	9733
Mesleki ve Teknik Lise	157	8077
Çok Programlı Anadolu Lisesi	35	1989
İmam Hatip Lisesi	57	2634
Anadolu İmam Hatip Lisesi	76	2555

Evreni temsil eden örneklem, tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Tabakalı örneklem, istenilen tabakanın evrendeki varlığı oranında örnekleme temsil edilmesini sağlar (Creswell, 2017) Buradan hareketle, çalışmanın evrenindeki okul türleri, 2021 YKS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunda yayınlanan ÖSYM'nin ortaöğretim kurumları gruplandırması göz önünde bulundurularak, Meslek Liseleri ve Genel Liseler olarak iki tabakaya ayrılmıştır. Meslek Lisesi tabakası, Mesleki ve Teknik Lise, İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Liselerinden, Genel Lise tabakası ise Güzel Sanatlar Lisesi, Çok Programlı Lise, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Spor Lisesi ve Sosyal Bilimler Liselerinden oluşmaktadır (ÖSYM, 2021). Meslek Lisesi tabakasında toplam 13.266 öğretmen, Genel Lise tabakasında ise 12.203 öğretmen görev yapmaktadır. Bu sayılar dikkate alınarak yapılan hesaplamayla örneklemin $(13266 / 25469 \times 100) \%52$ 'sini Meslek Lisesi, $(12203 / 25469 \times 100) \%48$ 'ini ise Genel Lise tabakası oluşturmaktadır. Meslek Lisesi tabakasından toplamda 197, Genel Lise tabakasından ise toplamda 181 öğretmen örnekleme alınmıştır. Veri toplama araçlarında eksik/hatalı verilerin olabileceği, dağıtılan veri toplama araçlarının geri dönmemesi gibi sorunlar öngörülerek, örneklem sayısından fazla sayıda veri toplama aracı ilgili öğretmenlere ulaştırılmıştır. Verilerin toplanmasından sonra ulaşılan öğretmen sayısı 395 kişi olmuş ve bu öğretmenler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Örnekleme ilişkin bilgiler

Demografik Özellik	Değişken	Kademe	N	%
Cinsiyet	Kadın		201	%51
	Erkek		194	%49
	Toplam		395	%100
Kıdem	1-5 yıl		41	%10
	6-10 yıl		77	%20
	11-15 yıl		96	%24
	16-20 yıl		63	%16
	21-25 yıl		72	%18
	26+		46	%12
	Toplam		395	%100
		Mesleki ve Teknik Lise	128	%32

Okul Türü	Meslek Lisesi	İmam Hatip Lisesi	39	%10
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	41	%11
	Toplam		208	%53
Okul Türü	Genel lise	Çok Programlı Liseler	29	%7
		Anadolu Lisesi	147	%37
		Fen Lisesi	4	%1
		Güzel Sanatlar Lisesi	1	%0,4
		Spor Lisesi	3	%0,8
		Sosyal Bilimler Lisesi	3	%0,8
	Toplam		187	%47

Tablo 2'ye göre katılımcıların %51'i (N=201) kadın, %49'u (N=194) erkektir. Kıdem açısından incelendiğinde, öğretmenlerin %10'unun 1-5 yıl kıdeme (N=41), %20'sinin 6-10 yıl kıdeme (N=77), %24'ünün 11-15 yıl kıdeme (N=96), %16'sının 16-20 yıl kıdeme (N=63), %18'inin 21-25 yıl kıdeme (N=72), %12'sinin 26 yıl ve üzeri kıdeme (N=46) sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırmada yer alan öğretmenlerin büyük bölümünün 11-15 yıl kıdeme sahip olduğu söylenebilir. Ortaöğretim kurum türleri açısından incelendiğinde ise, Meslek Lisesi tabakasında toplamda 208 (%53) öğretmenin, Genel Lise tabakasında ise 187 (%47) öğretmenin olduğu görülmektedir.

Veri toplama aracı

Çalışmada kullanılan ölçekler aşağıda tanıtılmıştır.

Okul Müdürlerinin Eğitim Programı Liderliği Ölçeği: Bayırlı ve Balcı (2021) tarafından geliştirilen ölçek 24 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert şeklinde düzenlenmiş ve puanlanmıştır. 24 Maddeden oluşan ölçeğin 15 maddelik "Eğitim Ortamının Yönetimi" boyutunun güvenilirlik katsayısı $\alpha=.95$ olarak hesaplanmıştır. İkinci faktör olan "Öğretim Danışmanlığı" boyutu 5 maddeden oluşmaktadır ve güvenilirlik katsayısı $\alpha=.90$ olarak bulunmuştur. Üçüncü ve son faktörü "Öğretim Programı Kontrolü" boyutunda 4 madde vardır ve güvenilirlik katsayısı $\alpha=.73$ olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

Öğretim Programı Okuryazarlığı Algı Ölçeği: Korkmaz ve Keskin (2021) tarafından geliştirilen ölçek, 38 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin derecelendirmesi beşli likert formunda düzenlenmiş ve puanlanmıştır. Ölçeğin boyutlarından "Programı Tanıma" 14 maddeden, "Programı Hayata Geçirme" 13 maddeden, "Programa Değer Verme" 5 maddeden, "Programı Sorgulama" 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamına ait Cronbach α değeri .93 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

Okul İklimi Ölçeği: Özdere (2017), Hoy, Smith ve Sweetlan'ın (2002) geliştirdiği Okul İklimi ölçeğini Türkçe'ye uyarlamıştır. Ölçek uyarlaması Niğde ili merkez ilçesinde 12 liseden 237 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin Türkçe uyarlaması 27 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Boyutlardan "Meslektaş Liderliği" 7 madde ile "Profesyonel Öğretmen Davranışı" 7 madde ile "Başarı Baskısı" 8 madde ile "Kurumun Savunmasızlığı" 5 madde ile ölçülmektedir. Ölçeğin derecelendirilmesi dördümlü likert formunda düzenlenmiş ve puanlandırılmıştır.

Aydın Sesli, M. & Akpolat, T. (2024). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algısının aracı etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 1365-1384.*

DOI. 10.51460/baebd.1481313

Toplam ölçeğin iç tutarlılık değeri $\alpha=.91$ 'dir. Bu bağlamda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

Verilerin toplanması ve analizi

Sayfa | 1373

Çalışmaya ilişkin veriler, SPSS24 ve AMOS istatistik paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Veri setinin güvenilirliği Cronbach's Alpha katsayısı ile incelenmiştir. Normallik varsayımı için basıklık ve çarpıklık değerleri gözlemlenmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013), basıklık ve çarpıklık değerinin $\pm 1,5$ aralığında olduğunda veri setinin normallik varsayımını sağladığını belirtmişlerdir. George ve Mallery (2016) ise basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğunda değişkenlerin normal dağılım gösterdiğini varsaymaktadır. Ölçekler ve alt boyutlarına ilişkin basıklık-çarpıklık değerleri ve güvenilirlik katsayıları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.
Güvenilirlik ve normallik varsayımına ilişkin değerler

Ölçek	Alt Boyut	α	Basıklık	Çarpıklık
Eğitim Programı Liderliği Ölçeği	Eğitim Ortamının yönetimi	.94	-.150	-.475
	Öğretim Danışmanlığı	.74	-.595	.089
	Eğitim Programı Kontrolü	.70	.140	-.248
Öğretim Programı Okuryazarlığı Algı Ölçeği	Programı Tanıma	.93	0.53	-.440
	Programı Hayata Geçirme	.90	1.947	-.940
	Programa Değer Verme	.78	1.368	-.763
	Programı Sorgulama	.79	.068	-.365
Okul İklimi Ölçeği	Meslektaş Liderliği	.88	-.646	-.152
	Profesyonel Öğretmen Davranışı	.89	-.165	-.288
	Başarı Baskısı	.80	-.043	.440
	Kurumun Savunmasızlığı	.76	.146	-.771

Tablo 3'te yer alan ölçekler ve alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayılarının .70'ten büyük olduğu gözlemlenmektedir. Bu bulgular, ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2013). Programı Hayata Geçirme ve Programa Değer Verme alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık değeri -2 ile +2 aralığında olup (George ve Mallery, 2016) diğer alt boyutların basıklık ve çarpıklık değerleri $\pm 1,5$ aralığında olduğundan (Tabachnick ve Fidell, 2013) veri setinin normallik varsayımını sağladığı söylenebilir. Buradan hareketle yapılacak analizlerde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Çalışmada yapısal eşitlik modellemesi, analiz tekniği olarak tercih edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), gözlenen ve gizli değişkenler arasındaki ilişkiler hakkındaki varsayımları test etmeye yarayan geniş kapsamlı istatistiksel bir modeldir (Hoyle,1995). Yapısal eşitlik modeli analizi için AMOS 24 istatistik programı kullanılmıştır. Model, gözlenen değişkenler kullanılarak oluşturulmuş ve analiz edilmiştir (Kline, 2005). Bootstrapping yöntemi kullanılarak en az 5000 yeniden örnekleme yapılarak (%95 güven aralığı için) modeldeki dolaylı etkilerin anlamlılığı test edilmiştir (Preacher ve Hayes, 2008).

Bulgular

Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliği, program liderliği algısı ve okul iklimi algısı düzeyleri nedir?” sorusu araştırmanın ilk alt problemi olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda öğretmenlerin Okul Müdürlerinin Eğitim Programı Liderliği Ölçeği, Öğretim Programı Okuryazarlığı Algı Ölçeği ve Okul İklimi Ölçeği’ne ilişkin aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (ss) değerleri hesaplanmıştır. Bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Ölçekler ve alt boyutlarına ilişkin betimsel değerler

Ölçek	Alt boyut	N	(\bar{X})	(ss)
Eğitim Programı Liderliği Ölçeği	Eğitim Ortamının Yönetimi	395	3.37	.90
	Öğretim Danışmanlığı	395	2.99	.80
	Eğitim Programı Kontrolü	395	3.20	.89
Öğretim Programı Okuryazarlığı Algı Ölçeği	Programı Tanıma	395	4.04	.58
	Programı Hayata Geçirme	395	4.20	.50
	Programa Değer Verme	395	4.19	.54
	Programı Sorgulama	395	3.94	.62
Okul İklimi Ölçeği	Meslektaş Liderliği	395	2.64	.71
	Profesyonel Öğretmen Davranışı	395	2.82	.66
	Başarı Baskısı	395	2.18	.58
	Kurumun Savunmasızlığı	395	1.87	.66

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin eğitim programı liderliğini en yüksek düzeyde eğitim ortamının yönetimi boyutunda, en düşük düzeyde ise öğretim danışmanlığı boyutunda algıladıkları görülmektedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin eğitim programı liderliği alt boyutlarına ilişkin ortalama puanları incelendiğinde, eğitim programı liderliğini tüm alt boyutlarda orta düzeyde algıladıkları görülmektedir ($2,61 < \bar{X} < 3,40$).

Öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlığını en yüksek düzeyde programı hayata geçirme boyutunda, en düşük düzeyde ise programı sorgulama boyutunda algıladıklarını Tablo 3’teki bulgular ışığında söylemek mümkündür. Bununla birlikte öğretim programı okuryazarlığının alt boyutlarındaki ortalama puanlar incelendiğinde, öğretmenlerin program okuryazarlığını tüm alt boyutlarda yüksek düzeyde algıladıkları görülmektedir ($3,41 < \bar{X} < 4,20$).

Okul iklimi alt boyutlarından profesyonel öğretmen davranışı boyutu araştırmaya katılan öğretmenler tarafından diğer alt boyutlara göre daha yüksek düzeyde algılanmaktayken; kurumun savunmasızlığı alt boyutu öğretmenler tarafından en düşük algılanan boyut olmuştur. Tablo 3 incelendiğinde okul ikliminin alt boyutlarındaki ortalama puanlar ise öğretmenlerin okul iklimini tüm alt boyutlarda orta düzeyde algıladıklarını göstermektedir ($1,75 < \bar{X} < 2,50$).

Araştırmanın ikinci alt probleminde, “Öğretmenlerin program okuryazarlığı, okul iklimi ve program liderliği algıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap

aranmıştır. Bu amaçla, ölçekler arasındaki ilişkilerin tespiti için Pearson çarpım moment analizi yapılmış ve bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.
Ölçeklere ilişkin korelasyon değerleri

Ölçekler	r	Program Liderliği	Program okuryazarlığı	Okul iklimi
Program Liderliği	r	1		
Program okuryazarlığı	r	.236**	1	
Okul iklimi	r	.656**	.339**	1

*p<.05 **p<.001

Tablo 5 incelendiğinde program liderliği ile program okuryazarlığı arasında düşük düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Söz konusu ilişkinin yönünün pozitif olduğu görülmektedir ($r=.236$, $p<.001$). Program liderliği ile okul iklimi arasında ise yüksek düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İki değişken arasındaki ilişkinin yönü pozitifdir ($r=.656$, $p<.001$). Program okuryazarlığı ile okul iklimi arasında ise orta düzeyde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İki değişken arasındaki ilişkinin yönünün pozitif olduğu görülmektedir ($r=.339$, $p<.001$).

Araştırmanın üçüncü alt amacında, "Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliği okul iklimi algısını etkiler mi? sorusuna cevap aranmıştır. Bu soruya yanıt bulmak için gözlenen değişkenlerle yol analizi yapılmış ve bulgular Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Yol analizi

Analiz sonucunda $CMIN/DF=4,136$ olarak hesaplanmıştır ($p<.01$). Modele ilişkin uyum indeksleri incelenmiş ve kabul edilebilir uyum aralıkları içerisinde olduğu görülmüştür (GFI (.95), CFI (.97), TLI (.95) RMSEA (.089)). Bu bakımdan modelin geçerli olduğu görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013, s.723).

Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliklerinin okul iklimine doğrudan etkisine ilişkin bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

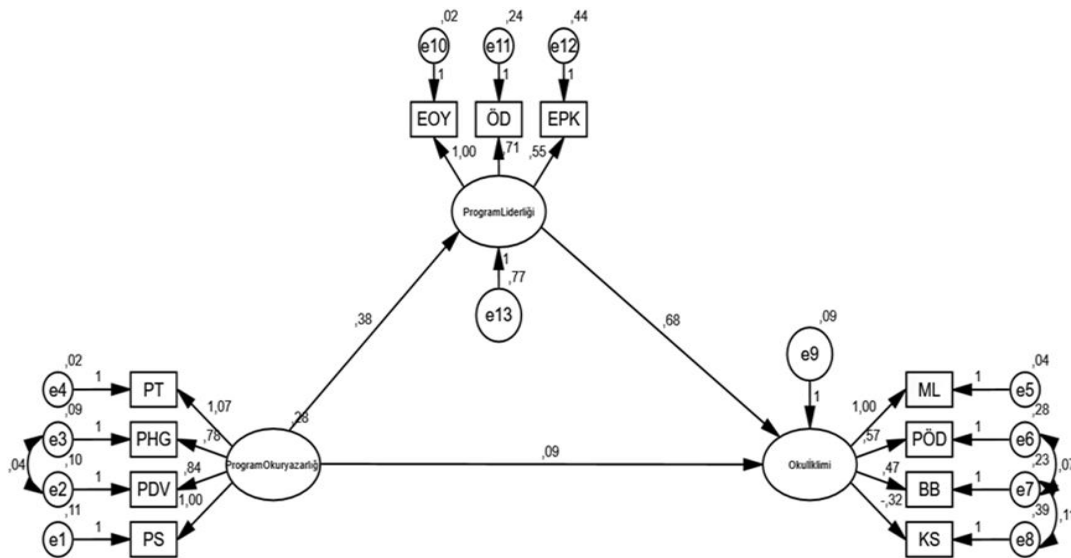
Tablo 6.

Öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin okul iklimi üzerindeki etkisi

	Okul iklimi	
	β	SH
Programı Okuryazarlığı (c yolu)	.38	.030
R ²	.122	

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($\beta=.38$, $p<.001$). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin, okul iklimindeki varyansın %12'sini yordadığı görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü, beşinci ve altıncı problemlerinde “öğretmenlerin program okuryazarlığı program liderliği algısını etkiler mi?”, “öğretmenlerin program liderliği algısı okul iklimini etkiler mi?” ve “öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algıları aracılık eder mi?” sorularına yanıt bulmak amacıyla gözlenen değişkenlerle yol analizi yapılmış ve bulgular Şekil 3'te gösterilmiştir.

CMIN=138,910, DF=38, $p=.000$, CMIN/DF=3,656, RMSEA=.082, GFI=.939, CFI=.966, TLI=.951

Şekil 3. Yol analizi

Analiz sonucunda, CMIN/DF=3.656 olarak hesaplanmıştır ($p<.01$). Modelin uyum indeksleri incelendiğinde kabul edilebilir uyum aralıkları içinde yer aldığı görülmektedir (GFI (.93), CFI (.96), TLI (.95) RMSEA (.082)). Bu bakımdan modelin geçerli olduğu sonucuna ulaşılabılır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algılarının aracı etkisini incelemek için yapılan yol analizine ilişkin bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algılarına aracı etkisinin incelenmesi

	Sonuç Değişkeni			
	Program Liderliği		Okul iklimi	
	β	SH	β	SH
Program Okuryazarlığı (c yolu)			.38**	.030
R ²			.122	
Program Okuryazarlığı (a yolu)	.383**	.087		
R ²	.051			
Eğitim Programı Liderliği (b yolu)			.676**	.025
Program Okuryazarlığı (c')			.092**	.036
R ²			.816	
Dolaylı Etki			.259 (.137-.381)	

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin okul iklimini pozitif yönde istatistiki olarak anlamlı yordadığı görülmektedir ($\beta=.38$, $p<.001$). Öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin okul iklimindeki varyansın %12'sini açıkladığı görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin program liderliği algısını pozitif yönde istatistiki olarak anlamlı yordadığı görülmektedir ($\beta=.383$, $p<.001$). Öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin, program liderliği algısındaki varyansın %5'ini açıkladığı görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim programı liderliği algısının okul iklimi algısını pozitif yönde istatistiki olarak anlamlı yordadığı görülmekteyken ($\beta=.676$, $p<.001$); program okuryazarlığının okul iklimine etkisinde eğitim programı liderliği algısı aracı değişken olarak eklendiğinde etkinin düştüğü görülmektedir ($\beta=.092$, $p<.001$). Aracı değişken eklendiğinde etkinin düşmesi ama söz konusu etkinin istatistiki olarak anlamlı olması aracı değişkenin kısmi aracı etkisi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte alt-üst güven aralığında 0'ın olmaması aracı değişkenin modelde etkili olduğu anlamına gelmektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Dolaylı etkinin %95 güven aralığı içinde anlamlı olup olmadığı Bootstrap testi ile analiz edilmiş ve aracı değişken olan program liderliği algısının etkisi anlamlı çıkmıştır (GA=.137-.381). Bu durum, öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin okul iklimine etkisinde eğitim programı liderliği algılarının kısmi aracı etkisi olduğunu göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerin eğitim programı liderliği ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar göz önünde bulundurulduğunda, eğitim programı liderliği konusunda orta seviyede bir algı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Bu bulguya dayanarak, devlet kurumlarında görev yapan ortaöğretim öğretmenlerinin okul müdürlerini program liderliği konusunda orta düzeyde yeterli algıladıkları söylenebilir. Eğitim programı liderliği ölçek alt boyutları incelendiğinde en yüksek algılanan alt boyutun eğitim ortamının yönetimi olduğu görülmektedir. Bu bulguya dayanarak, öğretmenlerin okul müdürlerini program liderliği becerileri konusunda özellikle eğitim ortamının yönetimi boyutunda yeterli gördükleri söylenebilir. Öğretmenlerin, okul müdürlerinin program liderliği becerilerini özellikle öğretim danışmanlığı boyutunda daha düşük düzeyde yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, öğretmenlerin okul müdürlerini öğretmenlere sınıf içi süreçlerde yeterli rehberlik yapmayan liderler

olarak algıladıklarını göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde, benzer sonuçlara ulaşan çalışmalara rastlanmaktadır. Turhan ve Yaraş (2014) çalışmalarında okul yöneticilerinin program liderliği davranışlarını gösterme düzeyinin öğretmenler tarafından orta seviyede algılandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada öğretmenler tarafından okul müdürlerinin program liderliği davranışlarını daha çok öğrenci gelişimine yönelik durumlarda gösterdiği algılanmakta olup, eğitim ortamı yönetimi konusunda daha yeterli olduklarını düşündükleri görülmüştür. Araştırmanın bulguları öğretmenlerin okul müdürlerinin program liderliği davranışlarından, eğitim ortamı yönetimine ait becerilerini göstermede daha yüksek seviyede algılandığı sonucunun bulunduğu diğer çalışmaların (Aslan, Akpunar ve Erdamar, 2018; Bayırlı, 2021; Demiral, 2009) bulgularını desteklemektedir. Araştırmanın ikinci değişkeni olan program okuryazarlığına ilişkin öğretmen algıları incelendiğinde, öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlığı konusunda kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Program okuryazarlığı boyutlarının alt boyutları incelendiğinde, öğretmenlerin programları uygulama konusunda kendilerini yeterli gördükleri ve programı sorgulama konusunda daha fazla gelişime ihtiyaç duydukları görülmüştür. Keskin (2020) çalışmasında öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlığı algı ölçeğinden aldıkları ortalama puanların yüksek düzeyde olduğunu bunun iyi derecede program okuryazarlığı algısına sahip olduklarını ortaya koyduğunu belirtmiştir. Alanyazında yapılan çeşitli çalışmaların sonuçları incelendiğinde öğretmenler kendilerini program okuryazarlığı konusunda yüksek ve orta düzeyde yeterli görmektedir (Çetinkaya ve Tabak, 2019; Kahramanoğlu, 2019). Bu durum bu çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Dolayısıyla öğretmenlerin kendilerini program okuryazarlığı konusunda başarılı gördükleri söylenebilir. Araştırmanın üçüncü değişkeni olan okul iklimine ilişkin öğretmen algıları incelendiğinde, öğretmenlerin okul iklimini genellikle olumlu algıladıkları görülmüştür. Okul ikliminin en yüksek algılandığı boyut profesyonel öğretmen davranışı iken en düşük algılandığı boyut kurumun savunmasızlığıdır. Bu sonuçlar, okul içinde iyi düzeyde iş birliği olduğunu ve öğretmenlerin kendilerinden beklenen profesyonel yeterliliklere sahip olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin başarı baskısı konusunda okulun akademik standartlarını yüksek algıladıkları ve bu durumun okulun akademik başarısının artmasında etkili bir koşul olabileceği söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi, öğretmenlerin program okuryazarlığı, okul iklimi ve program liderliği algıları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre program liderliği ile program okuryazarlığı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bolat ve Baş (2023), çalışmalarında program liderliği ve program okuryazarlığı arasında benzer şekilde istatistiki olarak anlamlı olumlu yönde bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Program liderlerinin görev ve sorumlulukları arasında eğitim programı süreçlerini kontrol etmek, programı ihtiyaçlara göre güncellemek, eksik kısımları tamamlayabilmek, yeni hedefler belirleyerek mevcut programları geliştirebilmek, öğretmen ve öğrencilerin gelişimi için gerekli kaynakları elde etmek ve olası problem durumlarında kısa zamanda çözümcül yaklaşımlar üretebilmek gibi yeterliliklerin olması gerekmektedir (Albashiry, Voogt ve Pieters, 2015; Romiszowski, 2016). Bu bağlamda eğitim programı liderliği yeni gelişen durumlara yönelik karar verme ve geliştirme süreci uzmanlığı olarak ifade edilebilir (Bolat ve Baş, 2023). Lee ve Dimmock (1999) ise eğitim programı liderliği özelliklerini okul ortamını organize edebilme, öğrenme öğretme etkinliklerine uygun materyal temin etme, bireysel ihtiyaçları önemseme, öğretmenlere karşı destekleyici bir tutum gösterme ve rehberlik edebilme gibi yeterliliklerin bulunmasıyla açıklamaktadır. Bu liderlik özelliklerinin gösterildiği mevcut okullarda ise öğretmenler program okuryazarlık özelliklerini tam destekle daha kolay bir şekilde gerçekleştirebilmektedir.

Öğretmenlerin okul yöneticilerini program lideri olarak algılaması ile okul iklimi algıları arasında ise pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Program liderliği özelliklerini gösteren okul müdürlerinin bulunduğu kurumlarda öğretmenlerin mesleki olarak kendilerini gösterebilmeleri daha kolay olmakta, buna bağlı olarak birbirleri arasında olumlu bir iletişimin olduğu öğretmenlerin bulunduğu huzurlu bir çalışma ortamı mevcut olmaktadır. Ayık ve Şayir (2014) çalışmalarında, öğretmenlerin okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik özelliklerini yüksek algıladıklarında okul iklimine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Akyol, Vural ve Gündoğdu (2017), öğretmenlerin algıladığı öğretimsel liderlik özelliklerinin, okul iklimi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bakkal ve Radmard (2020) eğitimsel liderliğin, okul iklimini pozitif yönde etkilediği sonucunu bulmuşlardır. Araştırmanın sonuçları, yapılan çalışma bulgularını desteklemektedir. Program okuryazarlığı ile okul iklimi arasında ise pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgulara dayanarak program okuryazarlığı konusunda programın felsefesini anlayan, amaçlarını bilen, kazanımların hangi problemlere çözüm getirdiğini fark eden ve çağın gerektirdiği esneklikle uygulayabilen öğretmenlerin olduğu okullarda başarı odaklı, sağlıklı iletişimin mevcut olduğu olumlu bir okul ikliminin algılanabileceğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterlilikleri arttıkça aralarındaki pozitif ilişkiye bağlı olarak okul iklimi algılarının da arttığını söylemek yerinde olacaktır. Programları nitelikli bir şekilde uygulayabilen öğretmenlerin olduğu okullarda bu yeterlilik arttıkça kurumun savunmasızlığına dair inancın azalacağını beklediği söylenebilir. Çünkü programların eğitim felsefesine ve psikolojik temellere uygun şekilde hedeflere ulaşmayı sağlayabilen ve profesyonelce uygulandığı okullarda başarı artacağından kurumun işleyişine dışsal bir etkenin müdahale etmesi beklenmemektedir. Şahin ve Atbaşı (2020) araştırmasında öğretmenlerin eğitim inançlarına sahip olmasının okul iklimi üzerindeki etkisini incelerken, öğretmenlerin eğitimle ilgili felsefi inançlarının okul iklimi algılarını anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada öğretmenlerin programları uygularken dayandıkları eğitim felsefesinin türü okul ikliminin algılanış şeklinin olumlu ya da olumsuz olmasının önemli bir belirleyicisi olarak görülmüştür. Bu bağlamda öğretmenlerin eğitim felsefelerine uygun hedeflere ulaşabilecek şekilde programları hayata geçirmelerinin okul iklimiyle ilişkisi olduğunu bu çalışmaya dayanarak desteklemek mümkün olmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimi algısını doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Program okuryazarlığı, öğretmenlerin bir eğitim programını anlama, yorumlama, uygulama ve değerlendirme becerilerini ifade eder (Keskin ve Korkmaz, 2021). Bu beceriler, öğretmenlerin eğitim programlarını daha etkili bir şekilde uygulamalarına, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini artırmalarına ve okul iklimini olumlu yönde etkilemelerine yardımcı olur. Bu sonuç, program okuryazarlığı yeterliliği ile okul iklimi arasındaki bağlantının önemini vurgular. Program okuryazarlığına sahip olan öğretmenler, eğitim programlarını daha iyi anlayabilir, öğrencilere daha etkili bir şekilde öğretebilir ve okulun genel atmosferini olumlu bir şekilde etkileyebilirler (Akinoglu ve Dogan, 2012). Bu da öğrenci başarısı, öğrenci motivasyonu ve okulda genel olarak daha sağlıklı bir öğrenme ortamının oluşturulması gibi sonuçlara yol açabilir. Özellikle program okuryazarlığı yeterliliği yüksek olan öğretmenlerin, daha motive, daha etkili bir şekilde iş birliği yapabilen ve öğrencilerine daha iyi rehberlik eden öğretmenler olarak görünmeleri muhtemeldir. Bu bağlamda, program okuryazarlığına sahip olan öğretmenlerin olduğu okullarda, öğretmenlerin olumlu okul iklimine ve öğrenci başarısını artırmaya daha fazla katkıda bulunduğu sonucu, eğitimciler ve okul yöneticileri için önemli bir bilgidir. Olumlu bir okul ikliminin

Aydın Sesli, M. & Akpolat, T. (2024). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algısının aracı etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 1365-1384.*

DOI. 10.51460/baebd.1481313

öğrenme üzerine katkısı olduğu alanyazındaki çalışmalarla desteklenmiştir (Cohen, Pickeral ve McCloskey, 2009; Çalık ve Kurt, 2010). Bu nedenle, öğretmenlerin program okuryazarlığı becerilerini geliştirmek ve teşvik etmek, okul iklimini iyileştirmek ve öğrenci başarısını artırmak için önemli bir strateji olabilir.

Araştırmanın dördüncü, beşinci ve altıncı problemlerine dayalı olarak elde edilen bulgular, öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin program liderliği algısı ve okul iklimi üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeyleri, okul yöneticilerini program lideri olarak algılamalarını olumlu bir şekilde etkilemekte olup, program okuryazarı öğretmenler, eğitim programlarını daha iyi anlayarak ve uygulayarak, okul yöneticilerinin program liderliği rollerini daha etkili bir şekilde değerlendirebilmektedirler. Program liderliği yeterliliği, okulun eğitim programına hâkim olmayı, içeriğin öğretimi ve öğrencilerin öğrenmesi hakkında bilgi sahibi olmayı ve öğretmenlere bu konularda destek olabilme becerisini içermektedir (Bayırlı ve Balcı, 2021). Öğretmenlerin iyi bir program okuryazarı olmaları (programa hâkim olup; programı anlamak, uygulamak, güncelleyebilmek vb.), okul yöneticilerinin program liderliği rollerini yerine getirip getirmediğini anlamada en önemli faktörlerden biridir. Nitekim program liderliği, programı değerlendirme ve düzenleme sürecinde öğretmenlerin de görüş ve becerilerinden faydalanmayı içerdiğinden (DeMatthews, 2014), program okuryazarı öğretmenlerin sürece ilişkin farkındalıklarının daha yüksek olması olasıdır. Dolayısıyla öğretmenlerin program okuryazarlığı arttıkça okul yöneticilerinin program liderliğine ilişkin uygulamalarını algılamaları da artacaktır. Öğretmenlerin okul yöneticilerini program lideri olarak algılaması okul iklimini de pozitif bir şekilde etkilemektedir. Varlı (2015) araştırmasında, öğretmenlerin okul yöneticilerini program lideri olarak algılamasının okul iklimi algılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bakkal ve Radmard (2020), öğretmenlerin program liderliğini içinde barındıran eğitimsel liderlik algılarının okul iklimi ve öğretmen motivasyonunu pozitif yönde etkilediğine ulaşımlardır. Çalışma bulgusu, söz konusu çalışmaları destekler niteliktedir. Program liderliği, okul yöneticilerinin eğitim programlarını yönlendirme ve öğretmenlere destek sağlama yeteneklerini içermektedir. Öğretmenlerin, okul yöneticilerini bu liderlik özelliklerine sahip olarak algılamaları, motivasyonlarını artırabilir, ekip çalışmasını güçlendirebilir ve bu sayede daha olumlu bir okul iklimi yaratabilir.

Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algısının aracılık ettiği görülmüştür. Bu bulgu, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğine sahip olmalarının, okul yöneticilerini program lideri olarak algılamalarını güçlendirdiğini ve bu algının da okul ikliminin olumlu bir şekilde değerlendirilmesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Öğretmenler program okuryazarlık becerilerini, okul yöneticilerini program lideri olarak algıladığında ortaya koyabilmekte ve bu durum okul iklimine de olumlu yönde yansımaktadır. Öğretmenlerin program okuryazarlığı becerileri arttıkça, okul yöneticilerinin liderlik özelliklerini daha iyi değerlendirebilmeleri ve bu özelliklerden daha fazla faydalanabilmeleri mümkündür. Bu durum okul ikliminin daha destekleyici, iş birliğine dayalı ve motive edici bir hale gelmesini sağlayacaktır. Kalkan Çelik ve Sezgin (2022) tarafından yapılan çalışmada, program lideri okul yöneticilerinin eğitim ortamını düzenleme, öğretmenlere yol gösterme, öğretim danışmanlığı yapma, eğitim-öğretim işleri için gerekli fiziki şartları sağlama ve kaynak üretme gibi özelliklerinin, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliklerini eğitim ortamına yansıtılabilmeleri için kolaylaştırıcı bir etki yaptığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliklerini

kullanabilmelerinde, çağın gerektirdiği gelişime uygun fiziksel çevre ve toplumsal kaynakları okul ortamına taşıyabilen program lideri okul yöneticilerinin önemli bir rolü bulunmaktadır (Akbaş vd., 2021). Bu çerçevede değerlendirildiğinde öğretmenlerin program okuryazarlıkları yeterliliklerinin okullardaki eğitimcilerin etkili liderlik özellikleri sayesinde daha nitelikli hale geldiği ve buna bağlı olarak okul iklimini olumlu yönde algılandığından bahsetmek mümkün olmaktadır.

Sayfa | 1381

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak uygulayıcılara, öğretmenlerin program okuryazarlığı becerilerini geliştirebilecekleri hizmet içi eğitim platformlarında bulunan eğitimlerin sayısı ve çeşitliliği artırılması; program okuryazarlığı konusunda iş birliği ve paylaşım ortamlarının yüz yüze ya da çevrimiçi ortamlarda oluşturulması; program okuryazarlığı konusunda kılavuz kitapların oluşturulması; hizmet öncesi dönemde aday öğretmenlere, program okuryazarlığı konusunda eğitim verilmesi önerilmektedir. Bununla birlikte, araştırma sonucunda program okuryazarlığı becerisinin okul iklimine olumlu yansımalarının program liderliği algısı üzerinden olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, okul yöneticilerinin program liderliği becerilerini artırıcı eğitimler planlanması önerilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin okul yöneticilerinin program liderliğini en düşük düzeyde meslektaş liderliği boyutunda algılamaları sonucuna dayalı olarak, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinden sorumlu kişiler olarak, öğretmenleri program okuryazarlığı konusunda destekleme stratejilerini içeren eğitimler planlanması önerilmektedir.

Araştırmacılara yönelik olarak ise okul yöneticilerinin program okuryazarlığı ve program liderliği algılarının okul iklimine etkisi incelenmesi; öğretmenlerin program liderliği yeterlilikleri ve program okuryazarlığı yeterlilikleri nitel araştırma yöntemlerinden gözlem metoduyla ve sınıf içi çalışmalarla araştırılması önerilmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular, öğretmenlerin program okuryazarlığı becerilerini geliştirmelerinin ve okul yöneticilerinin liderlik yeteneklerini güçlendirmelerinin, daha olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmak ve öğrenci başarısını artırmak için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, eğitimciler ve okul yöneticileri, program okuryazarlığına ve program liderliği algısına önem vermelidirler. Bu becerilerin geliştirilmesi, öğrenci başarısını artırabilir ve okulların genel performansını iyileştirebilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 1365-1384.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 1365-1384.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Akbaş, O., Duman, S. N., & Keskin, A. (2021). Eğitim programı liderliği yeterlilikleri üzerine bir araştırma. *Turkish Journal of Primary Education, 6(2)*, 157-179.
- Akinoğlu, O., & Doğan, S. (2012). Eğitimde program geliştirme alanına yeni bir kavram önerisi: Program okuryazarlığı. *21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 12-14.
- Akyol, B., Vural, R. ve Gündoğdu, K. (2017). İlkokul öğrencilerinin okula aidiyet, okul atmosferi, iklimi ve müdürlerin öğretimsel liderlik becerilerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1)*, 291-311.
- Albashiry, N. M., Voogt, J. M., & Pieters, J. M. (2015). Improving curriculum development practices in a technical vocational community college: examining effects of a professional development arrangement for middle managers. *The Curriculum Journal, 26(3)*, 425-451.
- Anderson, C. S. (1982). The search for school climate: A review of the research. *Review of Educational Research, 52(3)*, 368-420.
- Arslan, Ö. (2019). *2012 ve 2015 yılları uluslararası öğrenci değerlendirme programı (PISA) verilerine göre okul iklimi ile ilişkili olan öğrenci ve öğretmen faktörlerinin değişimi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Aslan, S. (2019). An analysis of prospective teachers' curriculum literacy levels in terms of reading and writing. *Universal Journal of Educational Research, 7 (4)*, 973-979.
- Aslan, O., Akpunar, B. ve Erdamar, F. (2018). Okul yöneticilerinin program liderliği algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(14)*, 139-153.
- Aslan, S. ve Gürten, E. (2019). Ortaokul öğretmenlerinin program okuryazarlık düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi dergisi, 20(1)*, 171-186.
- Aydın, M. (2007). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Hatiboğlu.
- Ayık, A. ve Şayir, G. (2014). Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile örgüt iklimi arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13(49)*, 253-279.
- Bakkal, M., & Radmard, S. (2020). Okul müdürlerinin eğitimsel liderlik standartlarını karşılama düzeyleri ile öğretmenlerin okul iklimi algıları ve motivasyonları arasındaki ilişki. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2)*, 163-195.
- Balyer, A. ve Gündüz, Y. (2013). Öğretim lideri olarak okul müdürlerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (29)*, 107-128.
- Başaran, E. İ. (1994). *Eğitim Yönetimi*. (4. Basım). Ankara: Gül Yayınevi.
- Bayırlı, A. (2021). *Anadolu lisesi müdürlerinin eğitim programı liderliği ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bayırlı, A., Balcı, A. (2021) Okul Müdürlerinin Eğitim programı liderliğini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 19(2)*, 1252-1276.
- Bektaş, F. ve Nalçacı, A. (2013). Okul iklimi ile öğrenci başarıları arasındaki ilişki. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 4(13)*, 1-13.
- Bellibas, M. S., & Liu, Y. (2018). The effects of principals' perceived instructional and distributed leadership practices on their perceptions of school climate. *International Journal of Leadership in Education, 21(2)*, 226-244.
- Beyer, C., & Davis, E. A. (2009). Supporting preservice elementary teachers' critique and adaptation of science lesson plans using educative curriculum materials. *Journal of Science Teacher Education, 20(6)*, 517-536.
- Bolat, Y. (2021). *Eğitim Programı Okuryazarlığı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bozkurt, S. ve Aslanargun, E. (2015). Okul müdürlerinin öğretim programlarının uygulanmasına ilişkin görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (2)*, 27-31.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem.
- Cohen, J., Pickeral, T., & McCloskey, M. (2009). Assessing school climate. *The Education Digest, 74(8)*, 45-48

Aydın Sesli, M. & Akpolat, T. (2024). Öğretmenlerin program okuryazarlığı yeterliliğinin okul iklimine etkisinde program liderliği algısının aracı etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2)*, 1365-1384.

DOI. 10.51460/baebd.1481313

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 1365-1384.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 1365-1384.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- Creswell, J. D. (2017). Mindfulness interventions. *Annual Review of Psychology, 68*, 491-516.
- Çalık, T., Kurt, T. (2010). Okul iklimi ölçeği'nin (OiÖ) geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim, 35*(157), 167-180.
- Çetinkaya, S. ve Tabak, S. (2019). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık yeterlilikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38*(1), 296-309.
- DeMatthews, D. E. (2014). How to improve curriculum leadership: Integrating leadership theory and management strategies. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 87*(5), 192-196.
- Demiral, S. (2009). Öğretmen ve okul yöneticisi algılarına göre ilköğretim okul müdürlerinin program liderliği davranışları, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Erdem, C., Eğmir, E. (2018). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeyleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(2), 123-138.
- George, D. & Mallery, P. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 Step By Step: A Simple Guide and Reference* (14. B.). New York: Routledge.
- Gömlüksiz, M. N. & Erdem, Ş. (2018). Eğitim fakültesi ve PFE programına kayıtlı öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies, 73*, 509-529.
- Gülbahar, B. (2014). Okul yöneticilerinin öğretim programlarının uygulanmasındaki öğretim liderliği rollerini belirlemeye yönelik bir alanyazın tarama çalışması, *Milli Eğitim Dergisi, 44*(201), 83-108.
- Hallinger, P., Murphy, J. (1985). Developing strategic thinking of instructional leadership. *Elementary School Journal, 91*(2), 89-107.
- Hoy, W. K., & Miskel C. G. (1986). *Educational Administration Theory, Research And Practice*. New York: Random House.
- Hoy, W. K., Smith, P. A., & Sweetland, S. R. (2002). The development of the organizational climate index for high schools: Its measure and relationship to faculty trust. *The High School Journal, 86*(2), 38-49.
- Hoyle, R. H. (1995). *Structural Equation Modeling. Concepts, Issues, And Applications*, California: Sage Publications.
- Kahraman, A. (2020). *Özel okul öğretmenlerinin eğitim programı okuryazarlığı, epistemolojik inançları ve bireysel yenilikçilik düzeylerinin incelenmesi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Kahramanoğlu, R. (2019). Öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlığına yönelik yeterlik düzeyleri üzerine bir inceleme. *Journal of International Social Research, 12*(65), 827-840.
- Kahramanoğlu, R. ve Yılmaz, G. (2021). Öğretmenlerin program okuryazarlık düzeyleri, program yönelimleri ve programa bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5*(10), 178-187.
- Kalkan Çelik, C., & Sezgin, F. (2022). Okul yöneticilerinin öğrenme merkezli liderliği ile program okuryazarlığı arasındaki ilişki. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF), 42*(3), 1037-1056.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik.
- Keskin, A. ve Korkmaz, H. (2021). Öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlığı algı ölçeğinin geliştirilmesi. *TEBD, 19*(2), 857-884.
- Keskin, A. (2020). *Öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlık düzeylerine yönelik algılarının belirlenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kline, T. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. New Delhi: Sage.
- Kuloglu, A., & Tutus, F. (2022). Curriculum literacy levels of english teachers: a mixed method research. *International Journal of Progressive Education, 18*(4), 191-208.
- Nsiband, R. N., & Modiba, M. M. (2012). 'I just do as expected'. Teachers' implementation of continuous assessment and challenges to curriculum literacy. *Research Papers in Education, 27*(5), 629-645.
- Ornstein, A. & Hunkins, F. (2009). *Curriculum Design*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Özdere, M. (2017). *Öğretmenlere yönelik şiddetin okul iklimi açısından değerlendirilmesi: Niğde ili örneği*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 1365-1384.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 1365-1384.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 40*(3), 879-891.
- Roberts, S. ve Heroman, D. (1993). Student perceptions of elementary school climates in the Louisiana school effectiveness study, *The Annual Meeting Of The Association of Louisiana Evaluators*, September, New Orleans.
- Rożnowski, A. J. (2016). *Designing Instructional Systems: Decision Making in Course Planning and Curriculum Design*. New York: Routledge.
- Ross, D. J., & Cozzens, J. A. (2016). The principalship: Essential core competencies for instructional leadership and its impact on school climate. *Journal of Education and Training Studies, 4*(9), 162-176.
- Saral, Ç. N. (2019). *Türkiye'deki İngilizce öğretmenlerinin öğretim programı okuryazarlıklarının incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sarıca, R. (2021). Öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlıkları üzerine bir çalışma. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(1), 132-170.
- Serin, M. K. ve Buluç, B. (2012). İlköğretim okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 18*(3), 435-459.
- Süğümlü, Ü. (2022). Müfredat okuryazarlığı ile öğretmen performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Psikoloji ve Eğitim Araştırmaları Dergisi, 9* (4), 1342-1355.
- Süral, S., & Dedebe, N. C. (2018). A study of curriculum literacy and information literacy levels of teacher candidates in department of social sciences education. *European Journal of Educational Research, 7*(2), 303-317.
- Şahin, A., & Atbaşı, Z. (2020). Olumlu okul iklimi oluşturmada öğretmenin rolünün incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(3), 672-689.
- Şişman, M. (2012). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı: Etkili Okullar* (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistic*. California: International Edition. Pearson.
- Taşkıran, A., & Bingöl, M. K. (2024). Okul müdürlerinin program liderliği ile öğretmenlerin inovatif düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Management and Educational Sciences, 3*(1), 30-40.
- Tatliloğlu, K. ve Okyay, E. O. (2012). Özel eğitim okul müdürlerinin ve öğretmenlerin öğretim liderliği rolleri (Gaziantep Örneği). *Turkish Studies, 7*(2), 1045-1061.
- Turhan, M. ve Yaraş, Z. (2014). İlkokul yöneticilerinin program liderliği davranışlarını gösterme düzeylerinin öğretmenlerin kolektif yeterlik algısına ve örgütsel öğrenme düzeyine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 39*(39), 175-193.
- Varlı, S. (2015). *İlkokul müdürlerinin liderlik davranışları ile okul iklimi ilişkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Wang, C. X., Cheng, X., & Laurensen, D. I. (2009). Vehicle-to-vehicle channel modeling and measurements: recent advances and future challenges. *IEEE Communications Magazine, 47*(11), 96-103.